

## UČEBNÉ OSNOVY

### Geografia

<b>NIŽŠIE STREDNÉ VZDELÁVANIE</b>	<b>ISCED 2</b>
<b>VZDELÁVACIA OBLASŤ</b>	<b>Človek a spoločnosť</b>
<b>ROČNÍK</b>	<b>piaty</b>
<b>ČASOVÁ DOTÁCIA</b>	<b>2 h/ týždenne ŠVP</b>

### CHARAKTERISTIKA PREDMETU

Učebný predmet geografia rozvíja u žiakov poznanie o výnimočnosti a jedinečnosti planéty Zem. Pomáha správne pochopiť podstatu javov a procesov, ktoré na Zemi prebiehajú a uvedomiť si princípy, na ktorých je postavená existencia života. Štúdium geografie umožňuje žiakom spoznávať krajinu v celej svojej komplexnosti a zložitosti. Podporuje snahu porozumieť vzťahom medzi jednotlivými zložkami a prvkami krajiny a chápať ich silnú vzájomnú previazanosť.

Základnou zručnosťou, rozvíjanou v geografii, je práca s mapovými podkladmi v tlačenej a digitálnej podobe. Vedieť mapu vyhľadať, čítať, pracovať s ňou, analyzovať jej obsah a interpretovať ho, orientovať sa v nej a podľa nej v neznámom prostredí, tvoria základ geografického myslenia a vzdelávania.

Dôkladné poznanie Zeme je nevyhnutnou podmienkou jej ochrany. Každé miesto na Zemi je osobité. Od iných sa odlišuje typickým podnebím, rastlinstvom, živočíštvom, ale aj obyvateľmi s vlastným jazykom, kultúrou a spôsobom života. Tolerancia žiakov k inakosti predpokladá pochopenie podstaty príčin rôznorodosti a rozmanitosti jednotlivých krajín. Vyžaduje úctu k princípom demokracie a občianskej slobody, ktorých nerešpektovanie môže viesť k vojnovým konfliktom a globálnym katastrofám. Geografia zohráva v tomto smere nezastupiteľnú úlohu. Zdôrazňuje súvislosti a nie vždy jasnú prepojenosť príčin s dôsledkami. Formuje osobnosť mladého človeka upozorňovaním na podobnosť, ale aj zvláštnosti popisovaných regiónov, ktoré porovnáva so Slovenskom, pričom poukazuje na jeho jedinečnosť v kontexte Európy, či sveta.

## CIELE PREDMETU

### Žiaci

- ❖ vyhľadajú, porovnávajú, posúdia pravdivosť a zhodnotia dostupné informácie o krajine z rôznych informačných zdrojov,
- ❖ prezentujú informácie o krajine v rôznych podobách (grafy, tabuľky, schémy, diagramy, fotografie, filmy a pod.),
- ❖ interpretujú mapy rôzneho druhu v digitálnej aj tlačenej podobe,
- ❖ zdôvodnia rôznorodosť prírodných podmienok na Zemi a ich vplyv na život človeka,
- ❖ zaujmú postoj k najväčším problémom ľudstva a ponúknu vhodné riešenia,
- ❖ pochopia zložitosť krajiny a silnú vzájomnú previazanosť jej prírodných a socioekonomických zložiek.

### Ciele predmetu v prepojení na kľúčové kompetencie

Geografia rozvíja súbor cieľov, ktoré majú prevažne priestorový a integrujúci charakter. Považuje sa za ne súbor vedomostí, zručností a schopností, ktoré vie žiak správne skombinovať a tak porozumieť, interpretovať a prakticky využívať danosti krajiny.

Výchova a vzdelávanie v predmete geografia smeruje k vytváraniu cieľov tým, že žiakov vedie k:

- ❖ orientácii v čase a priestore
- ❖ používaniu a interpretácii máp rôznych druhov (automapy, mapy na internete, turistické mapy, tematické mapy a i.)
- ❖ porozumeniu informáciám o krajine ako časti Zeme (aj Zeme ako celku), ich praktickému využitiu v bežnom živote a schopnosti vyhľadať a použiť ich pre praktické potreby (textové a dátové zdroje v tlačenej či digitálnej podobe). Získané poznatky systemizovať do oblastí fyzickej a humánnej geografie. Poznatky fyzickej geografie sú u oblastí prírodných charakteristík Zeme. Získané informácie využije žiak pri správnom pochopení vzniku a vývoji hlavných povrchových tvarov, pri porovnávaní a využívaní nerovností zemského povrchu napríklad i turistike, ale aj pri rozhodovaní umiestňovaní aktivít v rozvoji regiónov – dopravných sietí, prípadne ťažbe nerastných surovín
- ❖ poznaniu vplyvov a účinkov vnútorných a vonkajších síl, ktoré pôsobia na povrch Zeme a umožnia ľuďom chrániť sa pred živelnými pohromami. To isté platí aj pri poznaní zákonitostí počasia v rôznych podnebných oblastiach 3 sveta. V oblasti humánnej geografie sa vyučovanie zameriava na človeka na Zemi, na premeny, ktorými ovplyvnil krajinu
- ❖ porozumeniu premenám v krajine, ktoré podmieňuje človek (vrátane kultúrnych aspektov)
- ❖ zhodnoteniu perspektívy rozvoja pre budúcnosť (vývoj počtu obyvateľstva, rozvoja sídel, hospodárstva a i.)

- ❖ porozumenie a rozvíjanie čítania a interpretácie obrázkov, fotografií, grafov, tabuliek, priereзов, schém a diagramov ako základných vyjadrovacích prostriedkov geografie
- ❖ rozvíjaniu podnikateľských zručností spracúvaním projektov, ako sú napr. modelové cestovné kancelárie, projekty na inventarizáciu predpokladov rozvoja regiónov a pod.
- ❖ poznaniu rôznych kultúr na celom svete pri zachovaní vlastnej identity, prejavovaní záujmu o spôsoby života ľudí v rôznych častiach sveta
- ❖ poznaniu ľudovej kultúry a kultúrnych tradícií. Kultúrne pamiatky sú súčasťou obsahu regionálnej geografie
- ❖ využitiu schopností a zručností pri oddychových aktivitách (cestovaní, rekreácii a i.)
- ❖ rozvíjaniu schopnosti objavovať a snahy vysvetľovať
- ❖ všímaniu si priestoru, v ktorom žijeme a jeho zmeny

## KRITÉRIÁ HODNOTENIA

Na vyučovacích hodinách geografie budeme ako podklady na hodnotenie a klasifikáciu výchovno-vzdelávacích výsledkov žiaka používať tieto metódy, formy a prostriedky:

**a) sústavné pozorovanie výkonov** žiaka, jeho aktivity na hodine a jeho pripravenosti na vyučovanie

**b) písomné skúšky**

- *tematické písomné práce* - Termíny písomných prác vyučujúci žiakom vopred oznámia. Otázky budú mať bodové hodnoty, výsledky sa hodnotia známku (stupeň 1 – 5) podľa počtu získaných bodov za správne odpovede v súlade so stupnicou. Ak žiakovi z dôvodu absencie chýba niektorá z písomných prác, vyučujúci môže žiakovi dať náhradný termín na písanie chýbajúcej práce.

- *drobné písomné práce* – slepé mapy, krátke písomné práce z fyzicko-geografickej, humánnej sféry a regionálnej geografie sveta.

**c) ústna odpoveď**

Ústne odpovede z jednotlivých prebratých tém - žiak by mal mať minimálne jednu ústnu odpoveď za jeden polrok. Termíny ústnych odpovedí vyučujúci vopred neoznamuje. Žiak bude hodnotený známku (stupeň 1 – 5) podľa presnosti, plynulosti, istoty vo vyjadrovaní v danej téme, úrovne zvládnutia učiva.

**d) práca s mapou**

Žiak preukáže svoje orientačné schopnosti pri práci s mapou, atlasom aspoň raz za jeden polrok. Hodnotený bude známku (stupeň 1 – 5). Termín preskúšania vyučujúci neoznamuje vopred.

### **e) projektové práce**

Žiak vypracuje a odprezentuje projektovú prácu na tému vopred zadanú vyučujúcim nasledovne:

- žiaci 6. ročníka raz za polrok
- žiaci 7. ročníka raz za polrok
- žiaci 8. a 9. ročníka raz za polrok – s dôrazom na miestnu krajinu (Hriňová a jej lazy, Podpoľanie).

Projekty žiaci vypracujú samostatne, alebo v skupinách. Žiak bude hodnotený známku (stupeň 1-5) podľa obsahovej, estetickej i prezentačnej úrovne projektu. Projekty sú písané rukou, žiaci využívajú fotografický materiál, v prípade nedostupnosti využívajú vlastné kresby.

### **f) iné hodnotenie činnosti žiaka**

- účasť na geografickej olympiáde – školské, okresné, krajské kolo,
- geografické správy zo sveta a domova ,
- geografické kvízy s otázkami rôznej obtiažnosti ,
- účasť na turistických pochodoch po Podpoľaní,
- účasť v súťaži Duel – vedomostná súťaž,
- hodnotenie zošita – obsahová a estetická stránka,
- hra s atlasmi (orientačná hra),
- účasť na akcii Týždeň kroja,
- a iné.

### **Stupnica hodnotenia písomných skúšok :**

- 100 % – 90,0 % výborný
- 89,9 % – 75,0 % chválitebný
- 74,9 % – 50,0 % dobrý
- 49,9 % – 25,0 % dostatočný
- 24,9 % – 0 % nedostatočný

### **g) celkové hodnotenie**

Výsledné hodnotenie žiaka bude súhrnom vyššie uvedených kritérií. Výsledná známka nebude získaná aritmetickým priemerom priebežných známok. Odrazí sa v nej aj aktívna práca žiaka na hodinách, systematickosť učenia sa, úroveň písomných prejavov (úprava zošita, vypracované poznámky, domáce úlohy), účasť na Geografickej olympiáde.

## METÓDY A FORMY VYUČOVANIA PREDMETU

### Metódy

- ❖ motivačné metódy (motivačné rozprávanie, motivačný rozhovor, motivačný problém, motivačná demonštrácia)
- ❖ aktivizujúce metódy (situačná metóda, inscenačná metóda, didaktické hry, kooperatívne vyučovanie, kvízy, súťaže)
- ❖ expozičné metódy (rozprávanie, vysvetľovanie, rozhovor, demonštračná metóda, pozorovanie,)
- ❖ problémové metódy (heuristická metóda, projektová metóda, brainstorming)
- ❖ fixačné metódy (metódy opakovania a precvičovania - písomného aj ústneho)
- ❖ diagnostické metódy (pozorovanie, ústne skúšanie, písomné skúšanie)

### Formy

- ❖ vyučovacia hodina
- ❖ praktické aktivity
- ❖ samostatná práca žiakov
- ❖ práca žiakov vo dvojiciach
- ❖ skupinová práca
- ❖ kooperatívne vyučovanie (forma skupinového vyučovania založená na vzájomnej závislosti členov heterogénnej skupiny)
- ❖ práca s knihou a textom (čítanie s porozumením, spracovanie textových informácií, učenie sa z textu, orientácia v štruktúre textu, vyhľadávanie, triedenie, využívanie podstatných informácií)
- ❖ samostatné učenie prostredníctvom informačnej a komunikačnej techniky
- ❖ projektové vyučovanie

## OBSAH UČEBNÉHO PREDMETU

Obsah je totožný so vzdelávacím štandardom ŠVP

### Tematický celok – Planéta Zem / 9 hodín

#### Výkonový štandard

**Žiak na konci 5. ročníka základnej školy vie/dokáže:**

- ❖ rozpoznať základné prvky slnečnej sústavy na jednoduchom náčrte,
- ❖ opísať zdanlivú dráhu Slnka a Mesiaca na oblohe (obrázkoch, náčrtoch),

- ❖ vysvetliť príčiny striedania dňa a noci na Zemi,
- ❖ určiť podľa mapy časových pásem, kde na Zemi je viac hodín ako na Slovensku a kde menej,
- ❖ uviesť dôvody vzniku teplotných pásem na Zemi,
- ❖ vysvetliť striedanie ročných období,
- ❖ rozpoznať na glóbose (mape) svetadiely a oceány na Zemi.
- ❖ vesmír, slnečná sústava (Slnko a osem planét, Mesiac)

#### **Obsahový štandard**

- ❖ guľatý tvar Zeme
- ❖ dopad slnečných lúčov
- ❖ otáčanie Zeme
- ❖ sklon zemskej osi
- ❖ severná a južná pologuľa, východná a západná pologuľa
- ❖ obeh Zeme okolo Slnka
- ❖ priklonenie severnej a južnej pologule
- ❖ časové pásma
- ❖ svetadiely, svetový oceán

### **Tematický celok – Zobrazovanie Zeme / 17 hodín**

#### **Výkonový štandard**

**Žiak na konci 5. ročníka základnej školy vie/dokáže:**

- ❖ rozlíšiť na glóbose jednotlivé zemské pologule,
- ❖ určiť vybrané miesto na mape pomocou geografických súradníc,
- ❖ porovnať na mapách rôznych grafických mierok vzdialenosti,
- ❖ identifikovať na mape základné objekty v krajine (vie „čítať“ obsah mapy),
- ❖ vyhládať konkrétne miesta na digitálnych mapách.

#### **Obsahový štandard**

- ❖ glóbus
- ❖ nultý poludník, poludníky, rovník, rovnobežky
- ❖ východná a západná pologuľa
- ❖ geografická sieť
- ❖ mapa, obsah mapy (mapové znaky, grafická mierka mapy)
- ❖ GPS

## Tematický celok – Cestujeme po Zemi / 34 hodín

### Výkonový štandard

Žiak na konci 5. ročníka základnej školy vie/dokáže:

- ❖ Porozprávať podľa mapy a obrázkov o cestovaní vybraným pohorím:
  - vysvetliť (vlastnými slovami) príčiny vzniku pohorí,
  - vymenovať činitele, ktoré sa podieľajú na zarovnávaní pohorí,
  - zhodnotiť podľa mapy (glóbusu) rizikové zemetrasné oblasti na Zemi,
  - zdôvodniť usporiadanie rastlinstva a živočíšstva podľa nadmorskej výšky (výškovú stupňovitosť),
- ❖ Porozprávať podľa mapy a obrázkov o cestovaní popri rieke od jej prameňa k ústiu:
  - vysvetliť vznik riek a jazier,
  - opísať, ako sa vytvárajú doliny (kaňony) a vodopády,
- ❖ Porozprávať o cestovaní balónom od rovníka do polárnych krajín:
  - zosumarizovať zmeny v ovzduší so stúpajúcou výškou,
  - vysvetliť vznik usporiadania rastlinstva a živočíšstva na Zemi do pásiem (šírkovú pásmovitosť),
  - priradiť k jednotlivým šírkovým pásmam dva typické rastlinné druhy a dva druhy živočíchov,
  - na dvoch príkladoch zhodnotiť význam ochrany prírodných pamiatok zapísaných v Zozname prírodného a kultúrneho dedičstva UNESCO a ukázať ich na mape (glóbusu).

### Obsahový štandard

- ❖ pohoria, nížiny
- ❖ sopky, zemetrasenia
- ❖ doliny (kaňony), rieky, vodopády, jazerá
- ❖ podnebné pásma (teplé, mierne, studené), ovzdušie, oblaky
- ❖ výšková stupňovitosť, šírková pásmovitosť
- ❖ typy krajín (tropické dažďové lesy, savany, púšte, subtropická krajina, stepi, listnaté lesy mierneho pásma, ihličnaté lesy mierneho pásma, tundra, polárna

**krajina, vysokohorská krajina)**

- ❖ ochrana prírody
- ❖ mestá, vidiecke sídla
- ❖ prírodné a kultúrne pamiatky zapísané v zozname UNESCO

### **Tematický celok – Geografické exkurzie a vychádzky / 6 hodín**

#### **Výkonový štandard**

**Žiak na konci 5. ročníka základnej školy vie/dokáže:**

- ❖ vytýčiť trasu geografickej exkurzie (vychádzky) a slovne opísať jej priebeh,
- ❖ odhadnúť vzdialenosti k zaujímavým bodom na mape (vrcholy, kultúrno-historické a prírodné pamiatky) a náročnosť prístupu k nim,
- ❖ pomocou prístroja GPS (mobilu) nájsť zaujímavé miesto.

#### **Obsahový štandard**

- ❖ turistické vybavenie, turistická mapa
- ❖ orientácia mapy, kompas
- ❖ členitosť terénu, nadmorská výška, záujmové body, vrcholy s výhľadom, turistické značky, smerovník
- ❖ Geocaching, GPS

**Prierezové témy** (uvedené v tematickom pláne)

DOV – dopravná výchova

ENV – environmentálna výchova

OSR – osobný a sociálny rozvoj,

OZZ – ochrana života a zdravia,

TP – tvorba projektu a prezentačné zručnosti,

MEV – mediálna výchova,

MKV – multikultúrna výchova.

#### **Rozvoj funkčnej gramotnosti v predmete geografia**

*Čitateľská gramotnosť* – čítať s porozumením odborný text, vyberať z neho informácie, triediť ich, využívať, prezentovať.

*Získavať údaje z nesúvislých textov* – grafov, diagramov, máp, tabuliek, štatistických údajov

*Vizuálna gramotnosť* – čítanie obrázkov

*Prírodovedná gramotnosť* – vysvetľovanie vzniku a procesu prírodných dejov v jednotlivých oblastiach Slovenska a sveta.

*Kultúrna gramotnosť* – získavanie informácií o rôznych kultúrach a jej hodnotenie.



*Matematická gramotnosť* - je spojená najmä so štatistikou, vyjadrením údajov humánnej geografie.

*Mediálna gramotnosť* - sa rozvíja u žiakov najmä v častiach regionálnej geografie pri hodnotení vzťahov jednotlivých skupín obyvateľstva medzi sebou.

*Finančná gramotnosť* - správne hospodáriť s peniazmi.